

MANIFEST VOOR EEN SENIORVRIENDELIJKE GEMEENTE

AANBEVELINGEN KBO-PCOB AAN POLITIEKE PARTIJEN
VOOR DE GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN VAN 2018

*+ Plus: hoe scoort uw gemeente
op seniorvriendelijkheid?*



Inhoud

(Voor)waarden	3
<i>Politiek dichtbij.....</i>	<i>3</i>
<i>Mensen centraal, niet de regels.....</i>	<i>4</i>
<i>Inclusieve samenleving</i>	<i>5</i>
 Speerpunt 1: Voldoende inkomen voor ouderen	6
<i>Lokaal armoedebeleid</i>	<i>6</i>
<i>Ouderenwerkloosheid omlaag.....</i>	<i>7</i>
 Speerpunt 2: integrale aandacht voor wonen en zorg	8
<i>Goede ouderenzorg</i>	<i>8</i>
<i>Samenspel tussen hulpverleners</i>	<i>9</i>
<i>Voldoende passende woningen voor senioren</i>	<i>10</i>
 Speerpunt 3: Een veilige gemeente	11
 Speerpunt 4: Digitalisering zonder uitsluiting	12
 Speerpunt 5: Aandacht voor zingeving	13
 Over KBO-PCOB	15

(Voor)waarden

Politiek dichtbij

Gemeenten hebben er de afgelopen jaren steeds meer taken bij gekregen, die ze naar eigen inzicht mogen uitvoeren. Denk aan zorg, participatie en de fysieke leefomgeving. Dit legt een grote verantwoordelijkheid bij raadsleden en bestuurders. KBO-PCOB wil daarom politiek dichtbij mensen. Politici die weten wat er speelt en rekening houden met sociale belangen, niet alleen met rendement.

Nu gaat dat nog niet altijd goed. Veel senioren vertellen ons dat ze zich onvoldoende gehoord voelen. Dat gevoel is niet anders dan bij andere inwoners, maar ouderen hebben daarbij ook specifieke belangen. Zij hebben iets zinnigs te vertellen en willen blijven meedoen in de samenleving. Afdelingen van KBO en PCOB geven deze ouderen een stem en zijn een goede gesprekspartner voor bestuurders, raadsleden en maatschappelijke organisaties.

KBO-PCOB heeft **drie algemene aanbevelingen** voor elke lokale bestuurder:

1. Zorg dat u de wereld van senioren kent en dat senioren zich (weer) in de politiek kunnen herkennen.
2. Streef naar een leeftijdsvriendelijke gemeente.
Betrek senioren actief bij het maken en uitvoeren van seniorvriendelijk beleid.
3. Geef senioren een structurele plaats in advies- en overlegorganen.

Goed voorbeeld

Advies van de Denktank 60+ Noord-Netwerk Drenthe, 'Wat is een ouderenvriendelijke gemeente'.

In dit manifest geven we u specifieke voorwaarden en aanbevelingen. U kunt deze gebruiken als een **checklist voor de seniorvriendelijkheid** van uw gemeente. Om u te inspireren geven we u per speerpunt **goede voorbeelden** van gemeenten die er al werk van maken.

Veel senioren hebben het gevoel dat ze onvoldoende gehoord worden.





Mensen centraal, niet de regels

Uw inwoners moeten kunnen volgen en begrijpen wat uw gemeente doet en hoe deze het beleid uitvoert. Dat vraagt om klare taal en eenvoudige regels: helder uitgelegd en geschreven vanuit de vraag van inwoners zelf.

De communicatie vanuit de gemeente moet voor iedereen toegankelijk zijn. Niet alleen digitaal of schriftelijk, maar ook mondeling via loketten en telefoon. Dit is voor allerlei doelgroepen van belang.

Stel u daarom regelmatig de vraag: wat betekent een specifieke regeling voor iemand persoonlijk? Wanneer kom ik bijvoorbeeld in aanmerking voor

een Wmo-voorziening, zoals hulp en ondersteuning of woningaanpassingen? Hoe werkt dat, hoe regel ik dat en wat is mijn invloed daarop?

Persoonlijke aandacht is belangrijk. Laat de uitvoering van zorg en ondersteuning van ouderen niet vastlopen op bureaucratie zoals procedures, protocollen en ingewikkelde administratie.

Een seniorvriendelijke gemeente:

- ☐ geeft heldere, toegankelijke **informatie** over de aard, beschikbaarheid en kosten van voorzieningen, op de gemeentelijke website maar ook in brochures.
- ☐ gebruikt een mix van communicatiemiddelen (ook **filmpjes en pictogrammen**) zodat alle senioren daadwerkelijk worden bereikt, met oog voor de (culturele en etnische) verschillen.
- ☐ zorgt dat er **menselijke hulp** is, bijvoorbeeld door middel van loketten.
- ☐ zorgt voor **eenvoudige procedures en criteria** bij het kunnen krijgen van voorzieningen; dus geen lijsten met 100 vragen.
- ☐ neemt de **wensen van ouderen**, en niet het budget, als uitgangspunt voor het beschikbaar stellen van zorg en ondersteuning.
- ☐ stimuleert **onafhankelijke cliëntondersteuning** bij keukentafelgesprekken. Kent de vrijwilligere ouderenadviseurs van KBO-PCOB.

Inclusieve samenleving

Menselijk contact en betekenisvolle ontmoetingen kunnen eenzaamheid verkleinen. Het kan onderling begrip en solidariteit vergroten en helpt bij waardig ouder worden.

Wanneer we omzien naar elkaar, verstevigen we de sociale cohesie in onze gemeente. Daarmee creëren we een inclusieve samenleving: een samenleving waarin plaats is voor alle generaties, alle culturen en alle etniciteiten, arm en rijk.

Mantelzorgers, vrijwilligers en een persoonlijk sociaal netwerk kunnen ouderen bijstaan als het leven zwaar valt. Maar ook de inrichting van onze woonomgeving heeft veel effect op hoe we ons voelen en kunnen bewegen.



Een seniorvriendelijke gemeente:

- ☐ zorgt dat ouderen de **vrijwilligers- en welzijnsorganisaties** weten te vinden en andersom. Ouderenorganisaties kunnen daartoe een goede gesprekspartner zijn.
- ☐ maakt deelname van senioren aan het **verenigingsleven en activiteiten** mogelijk, ook voor ouderen met een kleine portemonnee.
- ☐ zorgt voor **toegankelijke en veilige** wegen en voetpaden.
- ☐ faciliteert een **variëteit aan ontmoetingen** in de wijk.
- ☐ let bij (her)inrichting van buurten en kruispunten op **langzame voetgangers** (rollators/scootmobielen).
- ☐ zorgt voor voldoende **bankjes**.
- ☐ zorgt voor **vervoer van deur tot deur**.
- ☐ maakt **bussen en bushaltes** toegankelijk en op loopafstand.

Goed voorbeeld

Twee wethouders in Houten gingen zelf een dag in een rolstoel op pad om te ontdekken hoe toegankelijk de voorzieningen in de gemeente zijn voor mensen met een lichamelijke beperking. Ze gingen naar een winkelcentrum en naar het station. Ze ontdekten dat geparkeerde fietsen de toegangswegen blokkeerden, invalidentoiletten en -parkeerplaatsen slecht waren aangegeven en dat trappen en opstappen blokkades vormen. Er waren ook positieve punten: drempelvrije toegangen, vlakke bestrating en brede paden in het winkelcentrum. Houten is inmiddels aan de slag gegaan met de verbeterpunten.

Speerpunt 1

Voldoende inkomen voor ouderen

Lokaal armoedebeleid

De gemiddelde koopkracht van gepensioneerden is jarenlang, tijdens de economische crisis, achteruit gegaan. Sinds kort is de achteruitgang tot stilstand gekomen, maar de achterstand is nog niet ingehaald. Het is goed om u dit te realiseren als u gaat begroten en budgetteren.

Persoonlijke financiële problemen zijn vooral groot bij senioren als er sprake is van hoge zorgkosten en woonlasten. De gemeente heeft veel mogelijkheden om armoedebeleid te voeren. Vanuit het Rijk is extra gemeentelijk budget beschikbaar voor senioren. Benut dit budget daarom ten volle.



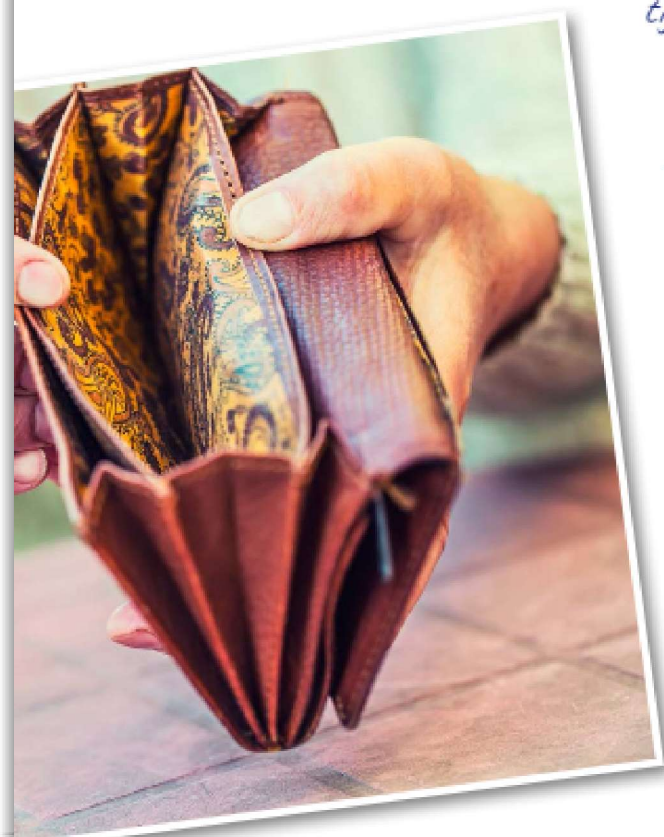
Een seniorvriendelijke gemeente:

- ☐ gaat met de ouderenorganisaties in overleg over inzet van het budget voor armoedebeleid onder senioren, met oog voor de **verborgen armoede**.
- ☐ heeft **vrijstellingsregelingen** bij haar tarieven voor mensen met de laagste inkomens.
- ☐ biedt mensen met een laag inkomen een **collectieve zorgverzekering** aan (dus niet alleen mensen met een bijstandsuitkering), waarbij bijvoorbeeld geen sprake meer is van een eigen risico maar een iets hogere premie (Rotterdam is dit al van plan).
- ☐ maakt de lokale zorgkosten lager, door **verlaging van de eigen bijdrage Wmo**.
- ☐ behoudt¹ lokaal een **financieel vangnet voor oudere werklozen**. Dit vergt specifieke uitkeringen met een bepaalde vermogensvrijstelling.
- ☐ zorgt voor **benutting van de bijzondere bijstand** en houdt daarbij rekening met kwetsbare groepen ouderen en de stapeling van kosten.
- ☐ biedt **compensatie aan mensen met een onvolledige AOW**, zoals migrantenouderen of voormalige grensarbeiders en expats. Zij krijgen weliswaar een AIO-uitkering, maar deze is niet hoger dan een bijstandsuitkering. Bij samenwonenden ontvangt elke persoon slechts 50% van de bijstand vanwege de kostendelersnorm die voor de bijstand geldt. U kunt dit compenseren.
- ☐ zorgt voor één centraal en **toegankelijk inkomensloket**, waar inwoners terecht kunnen voor informatie en hulp.
- ☐ maakt de **compensatiemogelijkheden voor zorgkosten** bekend bij inwoners, zorgt dat deze eenvoudig beschikbaar zijn, en brengt dit onder bij het inkomensloket.

¹ de IOAW en IOW worden afgebouwd.



De gemiddelde koopkracht van gepensioneerden is jarenlang, tijdens de economische crisis, achteruit gegaan.



Ouderenwerkloosheid omlaag

Voldoende werk voor 50-plussers is nog belangrijker geworden sinds het verhogen van de pensioengerechtigde leeftijd. De algemene werkloosheid daalt momenteel, maar helaas nauwelijks onder langdurig werkloze 50-plussers. Deze werklozen verdienen extra aandacht van de sociale dienst of uw lokale werkbedrijf (samenwerking sociale werkplaats en/of UWV). Ook werkzoekende niet-uitkeringsgerechtigde 50-plussers moeten bij uw gemeente terecht kunnen. Er blijft teveel talent en kennis onbenut.

Duurzame participatie van oudere werknemers vraagt niet alleen inzet van werknemers zelf, maar ook van werkgevers en van de overheid. Bij het inkoop- en vestigingsbeleid van de gemeente kunt u hier aandacht voor vragen.

Een seniorvriendelijke gemeente:

- ☐ biedt intensieve **persoonlijke dienstverlening** voor 50-plussers met een bijstandsuitkering.
- ☐ werkt samen met het UWV om de **re-integratie van oudere werkzoekenden** te verbeteren.
- ☐ zoekt naar instrumenten voor een ruimhartig beleid rondom instroom-bevorderende maatregelen voor 50-plussers, zoals **scholingsvouchers en de no-riskpolis**.
- ☐ spreekt werkgevers aan waarmee de gemeente zaken doet, op het voorkómen van ontslag van ouderen door middel van **duurzame inzetbaarheid**.
- ☐ geeft hierin als werkgever zelf **het goede voorbeeld**.

Goede voorbeelden

- De gemeente Amsterdam intensiveerde de dienstverlening aan werkzoekende 50-plussers.
- De gemeente Den Haag doet een passend aanbod aan oudere ambtenaren.

Speerpunt 2

Integrale aandacht voor wonen en zorg

Goede ouderenzorg

Goede ouderenzorg betekent: goede kwaliteit, passend, betaalbaar en beschikbaar voor iedereen. Binnen de Wet maatschappelijk ondersteuning (Wmo) hebben we het dan over hulpmiddelen, huishoudelijke hulp, dagbesteding, (vervangende) mantelzorgondersteuning en cliëntondersteuning. Goede zorg betekent ook preventie, versterken van de kracht van senioren zelf, een integrale aanpak en persoonlijke aandacht.

Goed voorbeeld

Het Netwerk Utrecht Zorg voor Ouderen (NUZO) heeft bouwstenen voor de Raadsverkiezingen 2018, lokaal aanbod aan kwetsbare ouderen.

Een seniorvriendelijke gemeente:

- ☐ neemt de **regie in de samenwerking** op het gebied van wonen, zorg en welzijn. Zorgt dat de gemeentelijke afdelingen goed samenwerken.
- ☐ zet in op **preventie voor ouderen**, op gezond ouder worden. Investeert in preventieve programma's, bijvoorbeeld samen met de GGD, sport- of welzijnsorganisaties. Faciliteert sport- en beweegprogramma's en burgerinitiatieven, zodat senioren meer kunnen bewegen.
- ☐ zorgt voor **voldoende zorg en ondersteuning**:
 - voor mensen met en zonder beperking;
 - met keuzevrijheid voor senioren tussen zorgaanbieders;
 - beschikbaar op redelijke fysieke afstand (ook in krimpregio's).
- ☐ zorgt voor **betaalbaarheid** van zorg en ondersteuning, waarbij de eigen bijdrage inkomensafhankelijk is en niet leidt tot (onterechte) zorgmijding.
- ☐ biedt zorg en ondersteuning **integraal en gecoördineerd** aan. Dit vergt afstemming tussen zorgaanbieders, in een multidisciplinair team.
- ☐ Benut het succesvolle **project Samen Oud**, als goed voorbeeld waarin gewerkt wordt met ouderenzorgteams. Huisartsen zijn hierin de spil en werken samen met een wijkverpleegkundige, specialist ouderengeneeskunde en ouderenadviseur.
- ☐ bereikt ook de meeste **kwetsbare en eenzame ouderen** met passend aanbod.
- ☐ faciliteert burgerinitiatieven, zoals **zorgcoöperaties**.
- ☐ zet de **wensen van senioren voorop** bij de vraag naar zorg en ondersteuning, niet de beschikbare budgetten of het aanbod van de zorgaanbieders.
- ☐ zorgt dat **zorgbudgetten volledig** worden **benut**. Als de gemeente geld overhoudt, gaat dit terug naar de zorg zelf.
- ☐ zorgt voor **duidelijke informatie** over de beschikbare Wmo-voorzieningen.





Samenspel tussen hulpverleners

De oudere die zorg en ondersteuning nodig heeft, mag er niet alleen voor staan. Dit vergt een goed samenspel tussen beroepskrachten, vrijwilligers, het eigen sociale netwerk en de mantelzorgers. De senior zelf houdt wel de regie. De gemeente moet zorgen voor oplossingen waarbij inwoners geen last hebben van 'schotten' tussen de verschillende wetten en bijbehorende budgetten in

het zorgstelsel (langdurige zorg, zorgverzekeraars en Wmo). Bij deze integrale aanpak moet de kwaliteit van leven voorop staan en niet het kostenaspect. Maatwerk moet mogelijk zijn. Daarbij is en blijft mantelzorg vrijwillig; het mag geen verplichting worden. Voorkom overbelasting van mantelzorgers om 'ontsporing' te voorkomen.

Een seniorvriendelijke gemeente:

- ☐ investeert in bewustwording bij verschillende doelgroepen, zoals senioren, over de veranderingen in de zorg. Dit kan door **dialogoggesprekken** te organiseren in het kader van Zorg Verandert.
- ☐ zorgt dat de keukentafelgesprekken kwalitatief in orde zijn en zorgvuldig verlopen. Mensen mogen zich niet overvallen voelen. Regelt **onafhankelijke cliëntondersteuning**. Vrijwilligers van de ouderenorganisaties kunnen hierbij worden benut.
- ☐ heeft de **kwaliteit van leven** van ouderen in haar gemeente goed in beeld en is aan de slag met verbeteringen. Benut de rapportages per gemeente van www.mijnkwaliteitvanleven.nl.
- ☐ bevordert de samenwerking tussen de eerstelijnszorg en de informele zorg en geeft daarbij een **centrale rol aan de wijkverpleegkundige**.
- ☐ geeft ruimte aan **praktische oplossingen** wanneer zorgverleners uit verschillende 'stelsels' werk van elkaar kunnen overnemen, zodat er minder mensen over de vloer komen.
- ☐ zorgt dat de oudere **één aanspreekpunt heeft voor de zorg en ondersteuning**, bijvoorbeeld in de vorm van een casemanager. Zorgt dat de oudere zelf, ondersteund door mantelzorger of buddy, regisseur is over het eigen zorg-leef plan.
- ☐ maakt voor alle inwoners **duidelijk waar men bij problemen** (onafhankelijk) terecht kan.
- ☐ ziet en erkent mantelzorgers. Zij moeten de zorg met anderen kunnen delen en hun zorgtaken kunnen combineren met hun werk en privéleven. Geeft **mantelzorgers recht op praktische en financiële ondersteuning**, zoals gratis parkeren of huishoudelijke hulp voor de mantelzorger tegen gereduceerd tarief.
- ☐ **geeft vrijwilligers de ruimte** binnen en buiten de zorginstellingen, zodat zij aanvullend kunnen zijn op het werk van de zorgprofessionals.

Goede voorbeelden

- Horst aan de Maas wil mantelzorgers ontlasten. De gemeente onderzoekt op dit moment (april 2017) waar ondersteuning wenselijk is. Onder meer via een enquête op de Facebookpagina van de gemeente. Gevraagd wordt wat mantelzorgers nodig hebben om de zorg voor hun naaste vol te houden. Ook doet de gemeente zelf suggesties, bijvoorbeeld door huishoudelijke hulp te bieden. Daarnaast wordt in het gemeentehuis een bijeenkomst georganiseerd.
- De organisatie Mezzo geeft politieke partijen **aanbevelingen over mantelzorg en lokaal beleid**.

Voldoende passende woningen voor senioren

Het aantal zelfstandig thuiswonende ouderen is gegroeid en zal blijven groeien, mede door de sluiting van verzorgingshuizen. Maak het daarom voor senioren mogelijk om daadwerkelijk langer thuis te kunnen wonen.

Daar zijn voldoende betaalbare en passende woningen voor senioren voor nodig, nu en in de toekomst. Deze woningen moeten levensloopbestendig zijn, of worden gemaakt.

Een seniorvriendelijke gemeente:

- ☐ maakt het mogelijk voor senioren om langer thuis te kunnen wonen. Dit vergt kennis van het woningbestand, een **langere termijnvisie**, beleid en afspraken.
- ☐ creëert **voldoende levensloopbestendige woningen**, met name in de sociale huursector.
- ☐ stimuleert de **samenwerking met woonconsumentenorganisaties**, zoals de adviescommissie Wonen of de huurdersorganisatie.
- ☐ zorgt voor **betaalbare huren**, bijvoorbeeld doordat bij woonzorgvoorzieningen huurtoeslagen mogelijk blijven.
- ☐ maakt een **gecombineerde woon-zorgvisie**.
- ☐ maakt naast periodieke prestatieafspraken met woningcorporaties ook afspraken met zorginstellingen, zodat wonen en zorg gecombineerd in beeld zijn. Zet hierbij de **woonbehoefte van ouderen op de agenda**. Het liefst per dorp of buurt, vanwege het behoud van sociale netwerken.
- ☐ **monitort** ook de **uitvoering** van alle afspraken.
- ☐ zorgt voor **meer tussenvormen** van wonen als alternatief voor de verzorgingshuizen (woonzorgvoorzieningen) voor senioren die niet meer zelfstandig kunnen wonen, maar (nog) geen indicatie hebben voor het verpleeghuis.
- ☐ geeft ruimte aan **burgerinitiatieven** voor alternatieve woonvormen, zoals collectief particulier ondernemerschap.
- ☐ geeft particulieren de ruimte bij het bouwen van **mantelzorgwoningen**.
- ☐ gaat tijdig **in gesprek met groepen ouderen** over wonen in de toekomst (preventief) en laat hen meedenken bij de (her)inrichting.
- ☐ biedt senioren een **woningscan** aan.
- ☐ zorgt dat **woningaanpassingen passend en betaalbaar** zijn, om gedwongen verhuizing te voorkomen.
- ☐ stelt een **blijverslening** beschikbaar aan huiseigenaren op leeftijd.
- ☐ biedt **financiële ondersteuning** aan huurders en minima.
- ☐ zorgt voor **snelle procedures** en een heldere verdeling van de verantwoordelijkheden, zoals met woningcorporaties.

Goede voorbeelden

- Een integraal project is [Langer Thuis in Rotterdam](#).
- Het project [Wonen met Gemak](#) in Breda werkt met een woningscan.
- De [Wegwijzer prestatieafspraken wonen en zorg](#) helpt bij het vinden van oplossingen voor het langer thuis wonen.
- Op www.zorgopdekaart.nl staan landelijk verzamelde gegevens per gemeente, per wijk en per huis over het aanbod en de vraag naar aanpasbare woningen.